

ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ І ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На підставі аналізу показані роль і значення лісових ресурсів у формуванні стратегії сталого соціального і економічного розвитку Житомирської області. Обґрунтовано пропозиції щодо раціонального використання та збереження природних ресурсів регіону.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень

Раціональне використання та збереження природних ресурсів – невід’ємна умова сталого розвитку регіонів України. Житомирська область багата природними ресурсами. Сприятливі кліматичні умови, значний аграрно-промисловий і лісогосподарський потенціал зумовлюють значний інтерес у формуванні сталого соціально-економічного розвитку області. При цьому велика роль належить лісовим ресурсам. Наразі проблемам раціонального використання і збереження лісових ресурсів як основи життєзабезпечення людей, приділяють міжнародні організації на найвищому рівні.

Так, у Документах самміту глав-держав світу в Ріо-де-Жанейро в 1992 році зазначалося, що лісовим ресурсам належить велика соціальна функція – вони покликані сприяти забезпеченню безпечної для здоров’я людей якості довкілля (4). На глобальне загальнолюдське значення лісових ресурсів відзначила міжнародна конференція єврорегіонів «Мир та безпека» (6).

Проблемам збереження та розширення лісових ресурсів відведено в Державній програмі «Ліси України» на 2012–2015 роки. Значення та роль лісових ресурсів у розвитку економіки регіону показано в роботі М. М. Приходько (7). На необхідність підвищення продуктивності лісів та їх збереження відображені в роботі Свириденка В. Е. (8).

Аналіз показав, що питанню раціонального використання і збереженню лісових ресурсів необхідно приділяти більше уваги. Тому сьогодні на етапі активізації розвитку Житомирської області, необхідно визначити основні напрями розвитку лісової галузі та збереження лісових ресурсів, як складової частини єдиного народно-господарського комплексу.

Метою досліджень є виявлення причин недостатньої уваги питанням збереження лісових ресурсів та розробки науково обґрунтованих пропозицій, що дозволить активізувати роботу щодо раціонального використання та бережливого ставлення до лісових ресурсів в області, як основи створення

належної системи життєзабезпечення та розвитку народно-господарського комплексу.

Об'єктом та методикою досліджень є склад лісових насаджень підвідомчих підприємств облуправління лісового та мисливського господарства Житомирської області. В роботі використані наступні методи дослідження: теоретичні (вивчення й аналіз наукової літератури в галузі лісового господарства, економіки природокористування, соціології, методології, рішень міжнародних форумів з питань реалізації стратегії стійкого розвитку та ролі лісових ресурсів в створенні безпечної якості навколишнього середовища); методи абстракції, аналогії, систематико-економічного методу, що дозволить активізувати роботу зі збереження і раціонального використання лісових ресурсів, а також сприятимуть успішному розв'язанню актуальних соціально-економічних питань.

Результати досліджень

Природний ресурсний потенціал, як відомо, є необхідною умовою для сталого соціального і економічного розвитку будь-якого регіону і забезпечення безпечної для здоров'я людей якості навколишнього середовища. Однак аналіз і наукові дослідження останніх років свідчать про обмеженість природних ресурсів, зниження самовідновлюючої і самоочищуючої здатності природних екосистем, про зростаючу небезпеку для життя людей.

Житомирська область – унікальний у біогеографічному відношенні регіон з багатими природними умовами і ресурсами. На її території окрім земельних та багатьох видів мінеральних ресурсів зосереджена значна частина лісових ресурсів. Станом на 01.01.2012 року загальна площа земель лісового фонду регіону становить 1 млн 100 тис. га, з них 1018 тис. гектарів вкрито ліською рослинністю, що становить майже 36 % території області. Ліси АПК становлять 312 тис. га. Ліси на землях Міноборони – 14,2 тис. га. Ліси природоохоронного, наукового та історико-культурного призначення – 14 %. Рекреаційно-оздоровчі ліси – 12 %. На кожного жителя області припадає 0,7 га лісу. Хоча історичні джерела свідчать про те, що раніше лісистість регіону (області) становила понад 40 %.

Загальний запас лісів області оцінюється в 220 млн м³ (10,5 %) загальнодержавних запасів.

За біологічним різноманіттям область одна із найбільш багатих на Україні. Флора регіону налічує понад 2 тис. видів, в т.ч. судинних рослин, тваринний світ представлений 16 видами мисливських ссавців і 20 птахів. Лише за останні 5 років чисельність диких копитних тварин зросла на 24% і на даний час складає 24,7 тис. голів. Крім того, в лісах поліської частини Житомирщини живуть – рись, глухар і тетерук, які занесені до Червоної книги України. Хутрові дикі тварини (заєць, лисиця, вовк) становлять 51,3 тис. голів, а всього хутрових 85,4 тисячі.

Але сьогодні ми змушені визнати, що загальний стан лісів ще й не відповідає еколого-економічним вимогам. Інтенсивна експлуатація лісів в минулому призвела до виснаження лісосировинної бази, на окремих площах зменшилася лісистість території. На значних площах корінні деревостани замінені похідними. Маємо небажану вікову структуру.

Так, в Житомирській області вікова структура лісових насаджень розподіляється таким чином: 22,3 % займають молодняки, 43,9 % середньовікові насадження, 19,4 % пристигаючі і лише 14,4 % стиглі і перестійні. У зв'язку з такою віковою структурою знижуються захисні функції лісів, що призводить до зміни водного балансу, виникнення паводків, зсувів, селевих потоків, ерозійних процесів, зниження водності рік та інші несприятливі фактори.

Оптимальні значення показників розподілу вкритої лісом площі за групами віку повинні бути приблизно такими:

- молодняки – 30 %;
- середньовікові – 30 %;
- достигаючі – 20 %;
- стиглі – 20 %.

Виходячи з вищенаведеного та враховуючи те, що Україна є малолісною і лісодефіцитною державою, нагальним завданням сучасності є розробка такої тактики і стратегії ведення лісового господарства в регіоні, яка б гарантувала раціональне використання та збереження лісових ресурсів. Адже економічний і соціальний розвиток, який здійснюється в регіоні на принципах максимального використання природних ресурсів без дотримання екологічних і лісівничих вимог призводить до зниження стійкості природних ландшафтів і, зокрема, лісових екосистем, їх здатності до самоочищення і самовідновлення, що загострює протиріччя між зростаючими потребами людини та можливостями природних комплексів.

Національним планом щодо реагування на зміни клімату та Державною програмою «Ліси України» передбачено здійснення заходів щодо створення додаткових лісових насаджень і підвищення загальної продуктивності деревної біомаси лісових насаджень шляхом досягнень лісової селекції, а також за рахунок реконструкції малопродуктивних лісів і створенню на їх місці нових інтенсивних посадок.

Лісогосподарськими підприємствами області за останні 10 років на землях державного лісового фонду проведено лісовідновлення на площі 46,3 тис. га. Заслуговує уваги той факт, що за цей період було створено лісових культур на площі 5686 га на землях непридатних для сільськогосподарського виробництва.

Вирішення питання передачі деградованих непридатних для сільськогосподарського виробництва земель у регіоні під заліснення дозволить не тільки збільшити лісистість Поліського регіону, а й успішно виконати Державну програму «Ліси України» в області.

Дослідження свідчать, що у зв'язку з інтенсивними рубками проміжного користування, особливо санітарними, почала знижуватися на окремих територіях продуктивність лісів, що викликає занепокоєність і стурбованість спеціалістів.

Висновки

1. Стратегією розвитку лісового господарства повинен і на далі бути перехід на невиснажливе раціональне використання лісових ресурсів, і комплексне поєднання господарсько-економічних функцій лісів.

2. Для успішного вирішення завдань раціонального використання ресурсів лісу необхідно вдосконалити структуру способів рубок головного користування, та впровадити екологічно безпечні технології лісозаготівель.

3. Провести реконструкцію малоповнотних, низькопродуктивних і невдало створених деревостанів.

4. Сформувати оптимальну лісистість, породну та вікову структуру лісів у межах річок та водозаборів.

5. Ефективне і якісне використання лісових ресурсів вимагає вдосконалення методики визначення розрахункової лісосіки.

6. В основі діяльності кожного лісогосподарського підприємства повинно бути відновлення деревостанів, які відповідають корінним типам лісу, та впровадження інтегрованої системи лісозахисних заходів.

Перспективи подальших досліджень

Подальші дослідження повинні бути зосереджені на обґрунтуванні значення і еколого стабілізуючій ролі лісів в розвитку народного господарства, вирішенню соціально-економічних питань регіону, формуванню нового ставлення до природних ресурсів у сфері суспільного споживання та виробництва, що в кінцевому рахунку сприятиме збереження здоров'я населення і розвитку держави в цілому.

Література

1. Державна програма «Ліси України» на 2002–2015 роки. Постанова Кабінету Міністрів України № 581 від 29 квітня 2002 р.
2. Лісовий кодекс України. – К.: Мінлісгосп України, 1994. – 54 с.
3. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства» від 07 лютого 2004 р.
4. Програма дій на XXI століття / Документи самміту глав-держав світу в Рюде-Жанейро в 1992 р. // Женева, 1993. – 72 с.
5. Національний план дій щодо реагування на зміни клімату. Київ, 1998.
6. Міжнародна конференція євро регіонів «Мир та безпека» / м. Івано-Франківськ. Яремче // 11–13 жовтня 2000 р.
7. *М. М. Приходько*. Природно-ресурсний потенціал і проблеми техногенно-екологічної безпеки території Івано-Франківської області. // Науковий вісник № 3 Інститут менеджменту та економіки. Івано-Франківськ, 2001. с. 18–23.
8. *Свириденко В. Е.* Регулювання продуктивності лісів. НАУ. Київ, 2000 р. – 71 с.
9. Статистичні дані Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства. Житомир, 2012.